

Drogi Przechodniu

Przed Tobą pomnik Ofiar „Rzezi Wołyńskiej”, wzniesiony staraniem Stowarzyszenia „Pamięć i Nadzieja” w Chełmie, przy wsparciu chełmskiego samorządu, administracji rządowej, Kościoła, przedsiębiorców i darczyńców prywatnych, gdy prezydentem Chełma była Agata Fisz, wiceprezydentami Józef Górny i Stanisław Mościcki, a przewodniczącym Rady Miasta Zygmunt Gardziński.

Pomnik jest poświęcony pamięci około 130 tysięcy polskich dzieci, kobiet i mężczyzn zamordowanych w latach 1943-1945 na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej przez ukraińskich nacjonalistów tylko dlatego, że byli Polakami, a także tych sprawiedliwych Ukraińców, którzy za ratowanie Polaków zapłacili cenę najwyższą.

Grupę inicjatywną Stowarzyszenia stanowili liderzy chełmskich organizacji kombatanckich i kresowych w osobach: Stanisław Bujalski, Leokadia Cyłt, Zdzisław Drapała, Kazimierz Dziurko, Franciszek Golik, Stanisław Kosiniec, Wiesław Kostrobała, Stanisław Kuna, Wincenty Kwiatkowski, Kazimierz Marchwiany, Jan Markowski, Władysław Prystupa, Maria Sawka, Stanisław Senkowski, Czesław Zajac i Stanisław Zdanowicz.

Pierwszym prezesem Stowarzyszenia został Franciszek Golik.

11 lipca 2009 r., w 66. rocznicę „krwawej niedzieli” na Wołyniu, został w tym miejscu odsłonięty „Krzyż Wołyński”. Mszy Świętej przewodniczył ks. infułat Kazimierz Bownik, który ofiary złożone podczas Liturgii przeznaczył na budowę pomnika. Krzyż zaprojektował Jan Szewczyk, wykonał Andrzej Rypin z dębu podarowanego przez Nadleśnictwo w Chełmie. Obecnie stoi na Cmentarzu Komunalnym jako symboliczna mogiła tych pomordowanych, którzy dotychczas nie mają swojego pochówku (zdjęcie obok, poniżej). Po uroczystości odsłonięcia i poświęcenia Krzyża odbyła się konferencja z udziałem: Ewy Siemaszko, Leona Popka, Lucjana Cimka, Marty Mikulskiej, Sebastiana Zygmontowicza oraz Doroty Godziszewskiej. Wygłoszone referaty Stanisław Koszewski zamieścił w książce pt. *Pamięć i nadzieja*.

Projektantem i wykonawcą pomnika jest artysta rzeźbiarz Witold Marcewicz z Bełżyc. Autorami aktu erekcyjnego Stanisław Koszewski i Longin Jan Okoń. Napis na pomniku zatwierdziła Wojewódzka Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Lublinie pod przewodnictwem wojewody Genowefy Tokarskiej.

Odsłonięcie i poświęcenie pomnika nastąpiło w dniu 17 września 2011 roku. Mszę Świętą koncelebrowali m.in: ks. bp Józef Wróbel sufragan lubelski, ks. bp Marcjan Trofimiak ordynariusz diecezji łuckiej, ks. infułat Kazimierz Bownik, ks. prałat Tadeusz Kądziołka i ks. kanonik Tadeusz Isakowicz-Zaleski.

Odsłonięcia pomnika dokonali m. in.: Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych Jan Stanisław Ciechanowski, Wojewoda Lubelski Genowefa Tokarska, Prezydent Miasta Chełm Agata Fisz, Starosta Chełmski Paweł Ciechan, Prezes Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie Dariusz Pawłoś i Prezes Stowarzyszenia „Pamięć i Nadzieja” Stanisław Senkowski.

Historię budowy Krzyża i Pomnika opisał chełmski historyk Eugeniusz Wilkowski w książce pt.: *W trosce o zachowanie pamięci. Chełmskie znaki męczeństwa Kresowian*.

Darczyńcom wyrażamy wdzięczność za udzielone wsparcie; Chełmianom i Gościom za zadumę w tym miejscu; władzom i instytucjom miejskim za czystość i ład codzienny wokół pomnika.

Zarząd Stowarzyszenia „Pamięć i Nadzieja”

Dwie matki

Dwie mi Matki-Ojczyzny hołubiły głowę -
Jedna grzebień bursztynu czesała we włos
Druga rąfy porohów piorąc koralowe
Zawodziła na lirach dolę ślepią - los...

Jedna oczom tańczyła pasem złotolitym,
Czerep drugą objął - pijany jak trzos -
Jedna boso garnęła smutek za błękitem -
Druga kurem jej piała buntowniczych kos

Dwie mnie Matki-Ojczyzny wyuczyły mowy -
W warkocz krwisty plecionej jagodami ros -
Bym się sercem przełamał bólem w dwie połowy -
By serce rozdwojone płakało jak głos...

*Wiersz Zygmunta Jana Rumla (lipiec 1941)
poety, zwanego "Baczyńskim" Kresów,
Komendanta VIII Okręgu BCh Wołyń, oficera ZWK-AK.
Z polecenia Pełnomocnika Rządu RP na Wołyń
udał się na rozmowy pokojowe z dowództwem UPA,
został uwięziony, torturowany i zamordowany
we wsi Kustycze w powiecie kowelskim w dniu 8 lipca 1943 r.*

Krzyż Wołyński na Cmentarzu Komunalnym przy ul. I. Mościckiego w Chełmie

Dear Passerby

Before You is the monument to the victims of the "Volhynia Massacre", erected thanks to the efforts of the "Memory and Hope" Association in Chełm, with the support of the Chełm local government, government administration, the Church, entrepreneurs and private donors, when Agata Fisz was the president of Chełm, Józef Górny and Stanisław Mościcki were vice-presidents, and Zygmunt Gardziński was the chairman of the City Council.

The monument is dedicated to the memory of approximately 130,000 Polish children, women and men murdered in 1943-1945 in the Eastern Borderlands of the Second Polish Republic by Ukrainian nationalists simply because they were Poles, and also those righteous Ukrainians who paid the highest price to save Poles.

The initiative group of the Association consisted of the leaders of Chełm veterans' and borderland organizations: Stanisław Bujalski, Leokadia Cyłt, Zdzisław Drapała, Kazimierz Dziurko, Franciszek Golik, Stanisław Kosiniec, Wiesław Kostrobała, Stanisław Kuna, Wincenty Kwiatkowski, Kazimierz Marchwiany, Jan Markowski, Władysław Prystupa, Maria Sawka, Stanisław Senkowski, Czesław Zajac i Stanisław Zdanowicz. Franciszek Golik became the first president of the Association.

On July 11, 2009, on the 66th anniversary of the "Bloody Sunday" in Volhynia, the "Volhynia Cross" was unveiled here. The Holy Mass was presided over by priest Infułat Kazimierz Bownik, who donated the offerings made during the Liturgy to the construction of the monument. The cross was designed by Jan Szewczyk and made by Andrzej Rypin from oak donated by the Chełm Forest District. Currently it stands in the Municipal Cemetery as a symbolic grave of those murdered who have not yet been buried (photo next to it, below). After the ceremony of unveiling and consecration of the Cross, a conference was held with the participation of: Ewa Siemaszko, Leon Popek, Lucjan Cimek, Marta Mikulska, Sebastian Zygmontowicz and Dorota Godziszewska. Stanisław Koszewski published the papers he presented in a book entitled *Memory and Hope*.

The designer and creator of the monument is the sculptor Witold Marcewicz from Bełżyce. The authors of the foundation act were Stanisław Koszewski and Longin Jan Okoń. The inscription on the monument was approved by the Provincial Council for the Protection of Memory of Combat and Martyrdom in Lublin, chaired by voivode Genowefa Tokarska.

The monument was unveiled and consecrated on September 17, 2011. The Holy Mass was concelebrated by, among others: fr. Bishop Józef Wróbel sufragan lubelski, priest bishop Marcjan Trofimiak ordinary of the diocese of Lutsk in Volhynia, priest Kazimierz Bownik, priest prelate Tadeusz Kądziołka and canon priest Tadeusz Isakowicz-Zaleski.

The monument was unveiled by: the Head of the Office for Veterans' Affairs and Oppressed Persons Jan Stanisław Ciechanowski, Voivode of Lublin Genowefa Tokarska, President of Chełm Agata Fisz, Starosta of Chełm Paweł Ciechan, President of the Polish-German Reconciliation Foundation Dariusz Pawłoś and President of the Association Stanisław Senkowski.

The history of the construction of the Cross and the Monument was described by Chełm historian Eugeniusz Wilkowski in his book *For the sake of preserving memory. Chełm signs of martyrdom of the Borderlands*.

We express our gratitude to the donors for their support; to the residents of Chełm and Guests for their reflection in this place; and to the city authorities and institutions for maintaining cleanliness and daily order around the monument.

Management Board of the "Memory and Hope" Association

Granice województw: wołyńskiego, lwowskiego, tarnopolskiego i stanisławowskiego II Rzeczypospolitej Polskiej

